

Een van de groote vragen, die de oorlog thans in de meeste oorlogvoerende landen doet rijzen, is deze, hoe zal in de toekomst in tal van bedrijven de verhouding zijn van werkgever en werknemer? Zal alles weder geheel worden gelijk voorheen of zal uit den toestand van thans blijvende wijziging voortvloeien? Zal met name de staat, die thans in zoovele bedrijven direct of indirect ingrijpt en regelen stelt voor den arbeid en het betaalde loon, zich weder geheel terugtrekken, zich kunnen terugtrekken? Hoe zal de maatschappij reageren op de onvermijdelijke wijziging in het huidige loonniveau, wanneer de vraag naar industriëlen arbeid niet meer den prikkel ondervindt van het ogenblik en het aanbod door den terugkeer van zooveelen van het front weder stijgen zal, vergroot bovendien door wat van den huidige massalen vrouwenarbeid in de toekomst een blijvend karakter zal dragen? Zal de loonvorming ook dan geheel overgelaten blijven aan het vrije spel der maatschappelijke krachten?

Arbeidsverhoudingen na den oorlog, ESB 1(52), 837.

't Is thans niet de tijd en hier niet de plaats om over dit vraagstuk uit te weiden, maar onze ervaring heeft ons geleerd, dat de normaal geworden toestanden zullen gepaard gaan met een belangrijk surplus aan in hoofdzaak ongeschoolde arbeidskrachten. Het accres in het surplus wordt veroorzaakt door onzen snellen bevolkingsaanwas, door het repatriëren van duizenden in het buitenland gevestigde Nederlanders, verminderde werkgelegenheid en een verminderde emigratiemogelijkheid. Dat het surplus voor het belangrijke gedeelte bestaat uit ongeschoolde en minder vakbekwame arbeiders, vindt in nog andere meer bijzondere omstandigheden zijn oorzaak dan in het verschijnsel, dat de minder bewame werkkracht uit den aard eer en langer werkloos is dan de bewame vakman. Die bijzondere omstandigheden zouden

wij willen zoeken eerstens in de volkomen ontoereikende zorg in ons land voor de vakopleiding en de vorming van een alleszins paraat en fähig arbeidersleger, tweedens in het euvel, dat de jarenlange mobilisatie van duizenden jongelui in den bloeitijd hunner vakkundige ontwikkeling aan de vakbekwaamheid van een belangrijk deel van ons arbeidersleger ernstig afbreuk heeft gedaan. En ten derde dient er rekening mede te worden gehouden, dat de tijdelijke hoogconjunctuur, die sommige vakken doormaakten (b.v. het metaalvak in den oorlog en het bouwbedrijf na den oorlog) een zoo groote behoefte aan arbeidskrachten in die vakken heeft doen ontstaan, dat een leger van "vakarbeiders" werd gevormd, die door hun toetreding tot de vakverenigingen ook als zoodanig werden erkend, doch die den titel van vakarbeider niet verdienden (ongeschoolden werden aan de fraisebanken op de Hembrug gezet en noemden zich voortaan metaalbewerker; ongeschoolden deden in het bouwvak dienst als grondwerker, opperman, betonstorter enz. en heetten voortaan bouwvakarbeider; ongeschoolden werden gezet aan het lichtpunten maken van de electrificatie der huis- en straatverlichting en rekenden zich voortaan tot de electriciens; huis-, tuin- en keukenlui van beiderlei kunne werden op kantoren van N.O.T., N.U.M. en distributiëlichamen gezet en noemden zich kantoorbedienden, enz.) Ten vierde heeft de aan de vakbeweging verbonden werkloosheidsverzekering, als de hoogste vorm van steunverleening voor den zelfbewuste werklooze een massa arbeiders tot de vakorganisaties gebracht en tot vakarbeider doen stempelen, die geen vakarbeider waren en het nooit zullen worden; of andersom, ze heeft verhindert, dat vakarbeiders van de vakorganisaties afvielen, als ze er feitelijk door hun langdurig buiten werk zijn al niet meer toe gerekend konden worden.

Deftiger, W.F. (1924) De bescherming van de inlandsche arbeidsmarkt, ESB 9(456), 838.

1949

De verhoudingen tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt hebben sedert de bevrijding somtijds aanleiding gegeven tot optimistische verwachtingen met betrekking tot het werkloosheidsvraagstuk. De grote vraag naar arbeidskrachten bracht een volledige omkering der verhoudingen, zoals men sedert 1930 op de Nederlandse arbeidsmarkt gewoon was. Feitelijk zelfs sedert enige decennia, want de verhoudingen op onze arbeidsmarkt tenderden in het verleden steeds naar een groter of kleiner overschot van arbeidskrachten, dat evenwel in de dertiger jaren zijn hoogtepunt bereikte. Het grote tekort aan arbeidskrachten, hoe reëel ook, geeft echter in geen enkel opzicht reden tot enig optimisme voor de toekomst. Het is zelfs de vraag, of er een belangrijk tekort aan arbeidskrachten zou bestaan, indien de verhoudingen tussen vraag en aanbod niet volledig verstoord waren door de volgende factoren: de daling der arbeidsproductiviteit, de mobilisatie ten behoeve van Indonesië, de uitbreiding van het overheidsapparaat en de werkzaamheden ten bate van het herstel en de wederopbouw.

W. Steigenga (1949) *Bevolkingsaanwas en arbeidsmarkt*. ESB 34(1654), 48.

met zich; de discrepantie tussen vraag en aanbod stelde voorts het koppelbazenfenomeen in al zijn scherpte aan het licht. Toch was het gastarbeidersprobleem minder een arbeidsmarkt- en meer een cultureel integratieprobleem en het koppelbazenvraagstuk meer een centenkwestie ofwel een arbeidsvoorwaardenprobleem. Het arbeidsmarktbeleid, in de zin van participatie- en allocatiebeleid, stond vooral bij de maatschappelijke organisaties in de schaduw van het arbeidsvoorwaardenbeleid. In de baan was voorzien, bepaald moest “slechts” worden wat het werk jaarlijks diende op te leveren. Overigens werd in brede kring erkend, zoals door arbeidsmarktdeskundigen werd opgemerkt, dat beïnvloeding van de arbeidsmarkt nodig was voor het handhaven van de economische groei en ter bestrijding van inflatie. Maar economische groei leed als economisch politieke doelstelling aan een tanend prestige en de inflatie kon ook, en wellicht beter, met andere economische instrumenten worden bestreden.

Van Voorden, W. (1975) *Integratietendencie in het arbeidsmarktbeleid*. ESB 60(2983), 18.

1975

De arbeidsmarkt heeft zich de afgelopen decennia niet mogen verheugen in een blijvende, grote belangstelling. Weliswaar wijdde menige sociaal-economische verhandeling een obligate paragraaf aan de spanning tussen vraag- en aanbod verhouding op de arbeidsmarkt, maar daar doorheen klonk veelal de opluchting juist met een krapte en niet met een overschot-probleem te doen te hebben. Bovendien leek het gevoel terrein te winnen dat voor eens en vooral met het werkloosheidsvraagstuk was afgerekend. Natuurlijk, er waren ook knelpunten, die ook werden opgemerkt en aangepakt. De sinds het begin der jaren zestig groeiende stroom mediterrane buitenlanders, nodig om de opengevallen plaatsen in het productieproces op te vullen, bracht problemen

1999

Zelf denk ik dat het herstel van de financiële prikkels op de arbeidsmarkt belangrijk is geweest. De grotere afstand tussen loon en uitkeringen, de verlaging van de marginale belastingdruk, het frequenter toepassen van sancties in de WW, de WAO en de bijstand; allemaal factoren die mensen met een uitkering een prikkel hebben gegeven om harder op zoek te gaan naar een baan. De toegenomen inzetbaarheid van het arbeidsaanbod heeft het voor werkgevers aantrekkelijker gemaakt om nieuwe banen te creëren. Uit dit samenspel van vraag en aanbod is de huidige krapte op de arbeidsmarkt ontstaan. Niet iets om ons voor te schamen.

Van Ours, J.C. van (1999) *De schaamte voorbij*. ESB 84 (4208), 443. (datum)